

FIRE SPØRGSMÅL TIL SYLVI PENNE

SØREN EEFSSEN

REDAKTØR PÅ LITERACY.DK

FIRE SPØRGSMÅL TIL SYLVI PENNE

► SØREN EEFSSEN, REDAKTØR PÅ LITERACY.DK

Spørgsmål 1

I din artikel knytter du litteraturundervisningen sammen med literacy. I Danmark er litteraturundervisningen oftest frakoblet literacy-begrebet, der tit er helliget læse- og skriveundervisning. Kan din forståelse af literacy og litteraturundervisning ses som en modsætning til en dannelsesforståelse af, hvad der er litteraturundervisningens opgave? Det kunne for eksempel være den, som man finder hos Klaus P. Mortensen (se vedhæftede citat fra "Litteratur er pædagogik – om dannelse, litteratur og litteraturpædagogik" (fra 1998). Eller kan din forståelse af literacy og litteraturundervisningen ses som en forlængelse af en dannelsesforståelse?

Klaus P. Mortensen skriver i "Litteratur er pædagogik – om dannelse, litteratur og litteraturpædagogik" fra 1998:

"På dette grundlag, vil jeg gentage min grundlæggende påstand: Ligesom litteraturen hviler på erfaringer og kognitive former i menneskers almindelige liv, sådan er de kompetencer og den viden litteraturundervisningen fremmer tilsvarende ikke begrænset til litteraturens gebet, men rækker ud over det dybt ind i den kulturelle virkelighed, der nu engang er vores – herunder skolens virkelighed. Aktuelt og historisk. Det gælder udviklingen af den fundamentale evne til at tænke i ligheder og forskelle. Det gælder evnen til at forstå andre og sig selv og til at formulere denne forståelse. Det

gælder indsigten i de kulturelle koder og forestillinger. Det gælder evnen til at overskride medbragte forestillinger og forholde sig kritisk til dem. Og det gælder de deraf følgende muligheder for at forholde sig bevidst og kritisk vælgende til de eksisterende muligheder i en flerkulturel og fluktuerende virkelighed."

Sylvi Penne svarer:

Jeg har lest det vedlagte sitatet fra Klaus P. Mortensen grundig og ser absolut ingen motsetning mellom hans holdning til litteraturundervisningens dannelsesoppgave og til den didaktikk som formidles i min bok *Litteratur og film i klasserommet*. Jeg ser det mer "som en forlængelse af den".

I det vedlagte sitatet tar Mortensen utgangspunkt i at "litteraturen hviler på erfaringer og kognitive former i menneskers almindelige liv". Da må litteraturundervisningen nettopp handle om å gjøre elevene mer bevisste – metabevisste – både på livets og litteraturens kulturelle mønstre. Min bok er basert på det samme. Utgangspunktet er kognitiv teori med sosiokulturelle og fenomenologiske perspektiv. (Bruner 1990, 1997, Egan 1997, Oatley 2002, Scholes 1998, Shanahan og Shanahan 2012, Turner 1991, 1998, 2006). Slik formulert av Robert Scholes:

“Reading, in this sense of the word, means being able to place or situate a text, to understand it from the inside, sympathetically, and to step away from it and see it from the outside, critically. It means being able to see a text for what it is and to ask also how it connects – or fails to connect – to the life and times of the reader. This is textual power” (Scholes 1998:130–131).

Et annet nøkkelord for det samme er et bevisst metaspråklig perspektiv eller rett og slett literacy-kompetanse. Slik definert av Unesco (2004): “Literacy is the ability to identify, understand, interpret, create, communicate, compute and use printed and written materials associated with varying contexts (...)”

Språk er *alltid* diskursivt ladet, det brukes *alltid* fra et bestemt perspektiv, og alt skjer innenfor en kontekst som må avklares på metanivå. Dette må elevene som lesere bli bevisst. Uten denne undersøkende bevisstheten blir det stadig mer man ikke forstår. Derfor er bevissthet om kontekst en viktig del av Unescos definisjon av literacy (Unesco, 2004).

James Paul Gee hevder at begrepet literacy ikke kan forstås uten begrepene ”diskurs” og ”identitet”. Diskurs er ”en sosialt acceptert forbindelse mellom måder at bruke språk på, tenke på og opføre seg på, der kan brukes til at identifisere én som medlem af en sosialt meningsfull gruppe eller et ’socialt nettverk’” (Gee 1989/2016, s. 1). Å bli bevisst språket som inngår i en diskurs åpner for forståelse og inkludering.

En selvsagt konsekvens blir da at elevene som skal lykkes i skolen, må bli bevisste, metabeviste, at *ulike* skolefag krever helt *ulike* tenkemåter. De må derfor kunne gå inn i og ut av ulike forståelsesformer eller fagdiskurser i løpet av en skoledag. De må for eksempel bli bevisste, metabeviste, at det å gå

fra en matematikktime til en litteratortime er å gå fra én spesiell tenkemåte til en helt annen.

Spørsmål 2

Er ideen om textual power stadig relevant på samme måte i dag? Hvis den er, skal den så inneholde andre elementer end dem, der inngår i undervisningsprogrammet i slutningen af artiklen?

Sylvi Penne svarer:

Boken *Litteratur og film i klasserommet* ble publisert i 2010. Det er nå ni år siden. I løpet av disse årene har digitaliseringen fått stadig mer plass både i de ulike fagene, i skolen og i elevenes hverdag. Primærdiskursen eller hverdagspråket overtar mer tradisjonelle kommunikasjonsformer – både innenfor og utenfor skolen – noe også data fra norske klasserom viser i tydelig boken. Dette utgjør et åpenbart økende didaktisk problem og en stadig større utfordring for lærerne.

Begrepet *textual power* kan nettopp fungere som en metafor for denne konstante metabevisstheten som lærerne må formidle til elevene – spesielt de elevene som fra før har lite erfaring med lesing i ulike sjangrer.

Undervisningsprogrammet som er gjengitt på i ”Literacy, litteraturundervisning og en skole for alle” er laget som et forslag av teoretikeren Robert Scholes for elever i amerikansk high school. Det er her ikke ment som konkret mål for undervisning i en norsk sammenheng. Men hans forslag viser at i tillegg til å lære elevene å lese og å skrive, må målet være å utvikle metaspråklig bevisstgjøring hos elevene eller sagt med andre ord, å utvikle deres literacy-kompetanse: “It should lead to a better understanding of how each student is situated in our textualized, mediated world”.

Spørgsmål 3

Bør litteraturundervisningen stadig have en særstatus i norskundervisningen/danskundervisningen? Hvad retfærdiggør, at ”dikt kommer før ”fjernsynsshow”, som du skriver i slutningen af artiklen?

Sylvi Penne Svarer

Som mitt svar til tidligere spørgsmål 2) ser jeg ikke på de gjengitte eksemplene fra engelskfaget og amerikansk skoleforskning som konkrete faglige mål for våre norsk-/danskfag. Konteksten er så forskjellig. Det samme er sannsynlig det faglige innholdet. Det jeg prøver å formidle, handler mer om å utvikle en mer bevisst didaktikk for våre ulike fag. Robert Scholes didaktiske ide handler om det som har vært tema i dette kapitlet, nemlig metabevisthet og literacy for å stimulere til læring – ikke minst i vårt hermeneutiske fag som så lett blandes sammen med hverdagspråket eller primærdiskursen i samtidens skole.

Jeg kjenner ikke til innholdet i danskfaget, men i norskfaget leses det nok ikke så mange dikt.

Spørgsmål 4

Er du stadig den beherskede optimist, som man finder i slutningen af din artikel?

Du skriver: ”Det er rett at det finnes sosiokulturelle ulikheter som vi etter vert vet en del om. Både problemet og løsningen på problemet har med affinitet og følelser å gjøre, men det har samtidig med språk å gjøre. Dette språket kan læres, og for mange elever er skolen den ene sjansen de har til å erobre i alle fall litt av det Scholes kaller textual power. Det vil kreve aktive og konfronterende lærere som på mange måter vil måtte bryte med vaner og tradisjoner i skolehverdagen - for eksempel i litteraturtimene. Men det er mulig.”

Hvorfor, hvorfor ikke? Ændrer den teknologiske utvikling for eksempel på dine konklusjoner? Findes disse lærere stadigvæk?

Sylvi Penne svarer:

Dette spørsmålet er ganske vanskelig å svare på. Da boken *Litteratur og film i klasserommet* ble publisert i 2010, var den teknologiske utvikling mindre dominerende i norske klasserom enn den er nå. Lærerne har fått stadig nye utfordringer. Samtidig øker de sosiale ulikhetene i den norske skolen. Elevene kan lære, men mange trenger hjelp, og som teorien i denne artikkelen fokuserer på, trenger de først og fremst hjelp til en bevisstgjøring, et klargjørende metaspråk om det de skal lære. Skolen kan ikke satse på hverdagspråk og hverdagstenking. Det vedlagte sitatet fra Klaus P. Mortensen fra ”Litteratur er pædagogik – om dannelse, litteratur og litteraturpædagogik» (1998) har derfor svært relevante råd til dagens lærere, for eksempel til dansklærere som skal undervise i litteratur:

”Det gjelder utviklingen af den fundamentale evne til at tænke i ligheder og forskelle. Det gælder evnen til at forstå andre og sig selv og til at formulere denne forståelse. Det gælder indsigten i de kulturelle koder og forestillinger. Det gælder evnen til at overskride medbragte forestillinger og forholde sig kritisk til dem. Og det gælder de deraf følgende muligheder for at forholde sig bevidst og kritisk vælgende til de eksisterende muligheder i en flerkulturel og fluktuerende virkelighed.”

Litteratur:

Bruner, J. (1986). *Actual Minds. Possible Worlds*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Bruner, J. (1990). *Acts of Meaning*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Egan, K. (1997). *The Educated Mind. How Cognitive Tools shape our Understanding*. Chicago: University of Chicago Press.

Gee, J.P. (2003). *Social Linguistics and Literacies. Ideology in Discourse*. London: Routledge.

Gee, J. P. (1989). What is Literacy? i Journal of Education, vol.171 nr.1, s. 18-25, dansk oversættelse (2016) "Literacy og diskurs" kan findes på literacy.dk

Mortensen, K.P. (1998): Litteratur er pædagogik: om dannelse, litteratur og litteraturpædagogik, *Dansk*, nr. 4., s. 15-30.

Oatley, K. (2002). Emotions and the Story World of Fiction. I: M.C. Green, J.J. Strange og T.C. Brock (Eds.), *Narrative Impact. Social and Cognitive Foundations*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Scholes, R. (1998). *The Rise and Fall of English. Reconstructing English as a Discipline* New Haven, Conn.: Yale University Press.

Turner, M. (1991). *Reading Minds. The Study of English in the Age of Cognitive Science*. Princeton: Princeton University Press.

Turner, M. (1998). *The Literary Mind. The Origins of Thought and Language*. Oxford: Oxford University Press.

Turner, M. (Ed.) (2006). *The Artful Mind. Cognitive Science and the Riddle of Human Creativity*. Oxford: Oxford University Press.